

Romanya'dan Türkiye'ye Göçler (1934-1939)

Imigration from Romania to Turkey (1934-1939)

Bilal ALTAN

Özet

Türkiye Cumhuriyeti göçmenlere, göçmen sorununa millî ve büyük bir dava açısından yaklaşmıştır. Devlet, göçmenlerin ülkeye faydalı birer fert haline gelmesi için her türlü fedakârlığı göstermiştir. Araştırmamıza konu olan 1934-1939 yılları arasındaki göçler, isteğe bağlı ve devlet destekli gerçekleşmiştir. Türkiye takip ettiği nüfus politikası ve ekonomik kalkınma hamleleri ile Romanya'dan Türk göçünü teşvik etmiş ve bu hususta Romanya Hükûmetince de gerekli kolaylık temin edilmiştir. Göçmen sevkiyatının tanziminde büyükelçiliklere talimat verilmesi, göçmen evlerinin yapılması, göçmen köylerinin kurulması, göçmenlere ziraat araçları, çift hayvanlarının temin edilmesi, toprak dağıtılması, göçmenlerin üretici hale getirilmeleri göçmen işlerinde takip edilen aşamalardır. Göçmen sevkiyatını yapan vapurlar önce tahaffuzhanelere getirilir, burada sıhhi işlemlerden geçirilir, konukevlerinde ağırlanır ve nihayetinde iskân bölgeleri olarak belirlenen il ve ilçelere gönderilmişlerdir. Cumhuriyet hükûmetlerinin göçmen sorununa hassasiyetle eğilmesi ve bu sorun karşısında yoğun çaba harcaması göçmenlerin ve göçmen sorununun dönem gazetelerinde sıklıkla ele alınmasına ortam hazırlamıştır. Bu çalışmada 1934-1939 yılları arasında Romanya'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin hangi şartlar ve ortam içerisinde gerçekleştiği, göçmenlerin karşılaştığı sorunların ve kendilerine temin edilen imkânların neler olduğu ağırlıklı dönem gazeteleri ve arşiv belgeleri ışığında değerlendirmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Romanya, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Göç, Göçmen, İskân.

Abstract

The Turkish Republic has approached immigrants and the imigration problem as a big national matter. The government has put big efforts to make immigrants beneficial individuals. According to our research the migrations happened between the years 1934-1939 have been optional and government supported. Following Turkey's development and economical, Turkey has encouraged the migrations and the Romanian government have been on board with this policy. The proceses for migrations are as followed: the instructions given to the ambassador, housing of the immigrants, the creation of inmigrant villages, the providing of farming equipments, providing farming animals, land distribution, educating the immigrants to become producers. The steamers carrying the immigrants were firstly brought to the storehouses, here they go trough sanitary processes, they are hosted in guesthouses and finally are send to their respectfull settlement areas. The immigrants and the migration problem were all dealt with great delicacy because it was featured constantly in the newspapers. This research aims to evaluate the conditions of the immigrants migrating from Romania to Turkey and the environment of the immigrants from 1934 to 1939, the problems immigrants faced and the resources they with the help of newspapers and archives of the time being.

Keywords: Turkey, Romania, Hamdullah Suphi Tanrıöver, İmmigration, Migrant, Settlement.

Giriş

Göç, kişilerin gelecekteki yaşamlarının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere bir iskân ünitesinden diğere yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirmedir (Akkayan, 1979, s. 21). Daha genel bir ifade ile göç, insanların ekonomik, siyasal ve kültürel sebeplerden dolayı buldukları yerden başka bir yere hareket etmeleridir. Devamlılığı ve evrenselliği dikkate alındığında bir olguyu ifade eden göç, sadece insan kitlelerinin coğrafi yer değiştirmeleri olarak algılanmamalı, aynı zamanda toplum yapısını da değiştiren güçlü bir nüfus hareketi ve yeni bir yaşam tanzimi sorunu olarak da görülmelidir. Göç, insanları ve insanların kimliğini etkilemekte, yeniden bir kimlik inşasını zorunlu kılmaktadır (Aslan, 2020, s. 15; Karasu, 2011, s. 565-579). Göçler, göç edenler için olduğu kadar göç edilen yerdeki toplum için de ekonomik ve toplumsal boyutta bir dizi soruna yol açmaktadır (Arı, 1995, s. 164).

Osmanlı Devleti, Balkanlarda yaptığı fetihlerden sonra sistemli bir iskân politikası takip ederek, fethedilen topraklara Anadolu'daki Türkleri yerleştirmiştir. Ancak Balkanlardaki

toprakların kaybedilmesi ile Türklerin Anadolu'ya göçleri başlamıştır (Ayan ve Türkdoğan, 2005, s. 232). Toprak ve nüfus bölünmelerine yol açan Osmanlı-Rus Savaşları, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı aynı zamanda önu alınamayan göçleri de beraberinde getirmiştir (Babuş, 2006, s. 16). Ulusal nitelikli yeni bir Türk Devleti'nin oluşumunu hazırlayan koşullar, Osmanlı Devleti'nin tanık olunan çözülüş ve dağılış evreleri ile yakından ilişkilidir. Türkiye'de türdeş niteliğe evrilen yeni toplum yapısı, ulusçuluk olgusunun güçlenmesinde ve pekişmesinde rol oynamıştır (Arı, 1995, s. 1). Türkiye'nin 1920'den başlayıp 1950'lere kadar süren dönemde göç politikaları bir ulus ve ulusal kimlik inşa etme amacı taşımıştır (Kirişçi, 1999, s. 119). Göçler, Türkiye'nin demografik yapısının şekillenmesinde ve Cumhuriyet ideolojisine uygun ulusal kimliğin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır (Yakut, 2015, s. 459).

Devletin kendisi nüfus yoğunluğunu artırabilmek için politik bir yöntem olarak göçü teşvik ettiğinden Balkan Türklerinin ülke vatandaşlığına yeniden girebilmeleri yönünde çaba harcanmıştır. 1920'li yıllarda Mustafa Kemal'in üzerinde durduğu mevzulardan biri göçmen sorunu ve nüfusun artırılmasıydı (Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17; A.C. Eren, 1966, s. 16; İpek, 2006, s. 364). Nitekim Mustafa Kemal 16-17 Ocak 1923 yılında İstanbul basınının önemli temsilcileri ile yaptığı İzmir Mülakâtı'nda : "... millî sınır haricinde kalan aynı ırk ve aynı kültürden olan unsurları da getirmek ve onları da müreffeh bir halde yaşatarak nüfusumuzu arttırmak lazımdır ki, buna da girişilecektir..." diyerek yeni devletin stratejilerinden birine vurgu yapmıştır (Yakut, 2015, s. 466). Uzun süren savaş yıllarında önemli iş ve beyin gücü kaybına uğrayan bir nesille kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde, sanayileşme ve bayındırlık faaliyetleri karşısında nitelikli işgücüne duyulan ihtiyaç da göçün teşvikinde etkili olmuştur (Çam, 1998, s. 4). Devlet, göçmenlerin yerleştirilip kayıt altına alınmasını, kalkınma davasında gerekli görülen insan gücünün önemli bir kısmını göçmenler vasıtasıyla temin etmeyi önemsemiştir (Kafli, 1966, s. 30; Babuş, 2006, s. 124). Nüfusun artırılması bir taraftan ülke içinde iyi işleyen bir sağlık teşkilatı sayesinde diğere taraftan Balkanlarda yaşayan Türklerin anayurda iskân edilmesi ile giderilmeye çalışılmıştır (Tan, 14 Ekim 1936, s. 5). Büyükelçi Hamdullah Suphi Tanrıöver, Romanya'daki göçmen bölgeleri halkı için şu tespitlerde bulunmaktadır: "... Göçmen mıntıkaları ahali si Türk ırkının en güzel örneklerindedir. Sağlam bünyeli, çalışkan ve güzel insanlardır. Memleketimizde yerleşecekleri mıntıkayı kısa bir zamanda mamur edecekler, bir feyz yuvası haline koyacaklardır ve hepsi hareket edecekleri günü sabırsızlıkla beklemektedirler..." (Tan, 6 Mayıs 1936, s. 3; Kurun, 6 Mayıs 1936, s. 6).

Cumhuriyet rejimi çok nüfuslu Türkiye ideali politikası takip ettiğinden göçmen unsuruna özel bir önem vermiştir (Ulus, 25 Ocak 1938, s. 2). Göçmenlere büyük nüfus politikasının bir parçası olarak yaklaşılması dışında, onları anayurtta toplamak suretiyle her açıdan faydalı birer fert haline getirmek amaçlanmıştır (Anadolu, 6 Şubat 1936, s. 1; 28 Şubat 1937, s. 3). Yaşar Nabi, hızlandırılmış sistemli ve programlı göç politikasının; nitelikli ve verimli üreticilerle ülke nüfusunun zenginleşmesi, zirai ve iktisadi kalkınmanın hızlanması, millî savunma potansiyelinin artması, Balkan ülkeleri ile Türkiye arasında önemli bir ihtilaf kaynağının ortadan kalkması, hemen her alanda zor koşullar altında bulunan Türklerin sıkıntılarına son vermesi gibi önemli faydalar temin edeceğini ileri sürmektedir (Ulus, 25 Ocak 1938, s. 2).

Türkiye-Romanya İlişkileri

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasından sonra Cevat Bey'in Bükreş büyükelçisi, George Filatily'nin de Ankara büyükelçisi olarak atanması üzerine iki ülke arasında ilişkiler başlamıştır (Duman, 2015, s. 5446). Cumhuriyetin ilk yıllarında beklentilerin uzağında olan Türkiye-Romanya diplomatik ilişkileri 1930'ların başından itibaren yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Bu süreçte Türkiye'nin Balkanlar'da, Doğu'da ve Avrupa siyasetinde nüfuzunun artması Romanya'nın Türkiye'ye dair düşüncelerinde olumlu bir etki yaratmıştır

(BCA, 30.10.0.0, 246/667/6). Romanya, Türkiye'nin Balkan ülkelerini mevcut durumu muhafaza esas alınarak bir siyasi anlaşmalar zinciri ile birleştirmek talebini kabul etmiştir. Romanya'nın 17 Ekim 1933 yılında Ankara'da Türkiye ile bir "Dostluk, Saldırmazlık, Tahkim ve Uzlaşma Antlaşması" imzalaması, 9 Şubat 1934 yılında Balkan Antantı'nı imzalayan devletlerden birinin Romanya olması iki ülke arasındaki dostluk havasını geliştirmiştir (Ağanoğlu, 2001, s. 333; Dağıstan, 2002, s. 820).

İçişleri Bakanı Şükrü Kaya 18 Kasım 1935 yılında TBMM'de Romanya'ya dair düşüncelerini şu şekilde izah etmiştir: "*Biliyorsunuz ki Romanya Hükûmeti çok âdil bir hükûmettir. Bilhassa Türk tebaası hakkında çok adilane ve dostane muamele yapmaktadır...*" (Haber, 19 Kasım 1935, s. 4). 1936 yılı sonlarında Türkiye'ye Romanya büyükelçisi olarak tayin edilen Alexandre Telemaque ise Türkiye-Romanya ilişkilerine değinirken şunları söyler: "... Bu hususta söyleyecek bir şey yoktur zannediyorum. Çünkü memleketlerimiz hem müttefik hem de dostturlar. Bir atasözüne göre, bir serveti muhafaza etmek onu kazanmaktan daha mühimdir. Bu itibarla Türk-Rumen dostluğunu daima muhafazaya çalışmak en büyük vazifem olacaktır." (Cumhuriyet, 23 Aralık 1936, s. 2).

Dış İşleri Bakanı Tefik Rüştü Aras 16 Mayıs 1937 yılında Bükreş'e giderek Romanya Dış İşleri Bakanı Antonesco, Başbakan Tataresco, Romanya Kralı Carol ile görüşmüştür. Görüşmelerde iki devleti ilgilendiren muhtelif sorunlar, ekonomik mevzular ele alınmıştır (Cumhuriyet, 17 Mayıs 1937, s. 1-4). 1937 yılı Ekim ayı sonlarında Türkiye'yi ziyaret eden Romanya Başbakanı Tataresco, iki ülke arasındaki ilişkilerin samimiyetine vurgu yaparak şunları söylemiştir: "... Balkan Antantı çerçevesi içinde, bütün faaliyetlerinde, emellerinde ve temayüllerinde olduğu gibi aynı sulh, emniyet ve istikrar siyasetini sebatla takip etmekte olan Türkiye ile Romanya arasındaki münasebetin samimiyetini kaydetmeye lüzum görmüyorum..." Celal Bayar da Rumen ve Türk milletlerinin birbirlerine karşı ciddi muhabbetlerinin yeni olmadığını, Türklerle Rumenlerin kolayca anlaşabildiklerini, iki ülke arasındaki dostluğun sağlam temellere dayandığını belirtmiştir (Son Posta, 31 Ekim 1937, s. 1-11).

Romanya'da yaşayan Türk unsuruna ve göç sorununa eğilimin artması, Hamdullah Suphi Bey'in 20 Mayıs 1931 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Bükreş'e büyükelçi olarak atanması ile başlamıştır. Hamdullah Suphi Bey, 1944 yılına kadar Romanya Büyükelçiliği görevini devam ettirmiş ve bu süreçte Romanya'nın üst düzey devlet adamları ile Türk unsuru ve göçleri hakkında yoğun temaslarda bulunmuştur. Ayrıca gönderdiği raporlar ile Türkiye'yi bilgilendirmiş ve Türkiye'den Romanya Türklerine dair birtakım isteklerde bulunmuştur. (Duman, 2015, s. 5445-5446). Sorunların çözümü için Hamdullah Suphi Bey, Romanya İçişleri Bakanı Mihalache ile görüşmüştür. 16 Ocak 1933'te Başbakan Vacida ile de bir araya gelmiş ve göçlerin bir düzene sokulması talebinde bulunmuştur (Yakut, 2015, s. 465). 1934 yılı Aralık ayında Hamdullah Suphi Bey ile görüşen Romanya Kralı görüşmede oldukça ahlaklı, sözüne sadık, vefalı Türk halkının göç etmesinden üzüntü duyduğunu belirtmiştir (BCA, 30.10.0.0, 247/668/13).

Endependan Rumani gazetesinin "Türkler Gidiyorlar" başlığını taşıyan haberinde, Romanya'dan göç edecek Türkler hakkındaki samimi ifadeler şu şekilde yer verilmiştir:

"İnanılmayacak şey, vapurlar kendilerine borçlu olduğumuz bütün hak ve imtiyazlardan istifade ederek memleketimizde yıllardan beri oturmakta olan sakin ve intizam sever bir halkı taşımakla meşgul... Önderleri Atatürk'ün yaratıcı dehası tarafından kendi yurtlarına davet olunan Türkler gidiyorlar... Burada kimse onları Romanya toprağını terke icbar etmedi, sevdikleri o toprağı, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni yuvalarını kurdukları zaman dahi unutamayacaklar... Bu halk, kanaatkâr, çalışkan ve Rumen kanunlarına hürmetkâr olarak tanınmıştır. Bu aile hayatını sever iyi huylu halk Rumen ulusu ile daima iyi geçinmiştir." (Son Posta, 10 Ağustos 1935, s. 6-14).

Göçler

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra imzalan Berlin Antlaşması ile Romanya bağımsız bir prenslik statüsü kazanınca, Romanya'dan baskılar neticesinde Türkiye'ye

özellikle Tuna Nehri ile Karadeniz arasında kalan ve aynı zamanda Türklerin yoğun olarak yaşadığı Dobruca bölgesinden göçler başlamıştır. Romanya'dan Türkiye'ye göçler kesintilerle ve düzensiz olarak 1920'li yıllar ve 1930'lu yılların başlarına kadar devam etmiştir (Çam, 1998, s. 311; Emgili, 2006, s. 516; Karasu, 2011, s. 561-563; Şahin, 2006, s. 74).

Romanya'daki Türk nüfusu 1935 yılı itibari ile dört yüz bin civarındadır. Sayıları iki yüz elli bini bulan Hristiyan Türkler Beserabya'nın güneyinde, geri kalan ve Türkiye'ye göç etmesi beklenen yüz elli bin kadar Müslüman Türk ise yoğun olarak Dobruca ve Deliorman bölgesinde yaşardı. Türklerin genel uğraşı çiftçilikti. Bu kitlenin göçlerle birlikte üretici olarak Türkiye'ye katkı da bulunmaları beklenmiştir (Ulus, 14 Temmuz 1935, s. 5; Halkın Sesi, 18 Temmuz 1935, s. 1-4). İkinci Dünya Savaşı öncesinde Türklerin büyük çoğunluğunun Romanya'yı terk ederek Türkiye'ye göç ettikleri görülmektedir (Kirişçi, 1999, s. 114).

1932 yılından sonra Dobruca Türklerinin göçlerinde artış yaşanmıştır. Bu süreçteki göçlerin artışında; Yeni Dobruca denilen Silistre ve Pazarcık sancaklarına Kutsulah adı verilen Makedonyalı Rumenlerin iskân edilmeleri, ekonomik krizin artması, Türkiye'de kuvvetlenen milliyetçiliğin etkisinde kalan Dobruca Türklerinin anayurda kavuşma istekleri ve Türkiye'nin anayurda gelmek isteyen Türklere kolaylık temin edip yardımda bulunması etkili olmuştur (Ülküsal, 1966, s. 181). Bükreş'teki Türk Büyükelçiliğinin 24 Aralık 1934 tarihli raporuna göre ise göçün temel sebepleri arasında; Romanya Hükûmetinin Bulgaristan sınırına Kuçovalakları (Makedonyalı Rumenleri) yerleştirmesi, bu Rumenlerin Türk köyleri üzerinde baskı kurması, Türk çiftçilerinin 1924 tarihli İstimlak Kanunu (Yeni Dobruca Kanunu) doğrultusunda sahip oldukları toprakların % 30'unu hükûmete bırakmak zorunda bulunması, sınır boylarındaki jandarma karakollarının ihtiyaçlarını parasız olarak Türk köylülerinden karşılaması, Türklerin eğitim için yeterli imkânlarla sahip olmaması ve az sayıdaki Türk okulunda Rumence eğitim verilmesi gösterilmektedir (Yakut, 2015, s. 465).

1929-1931 yılları arasında on dört bin yedi yüz altmış iki kişi Romanya'dan Türkiye göç etmiştir (Ülküsal, 1966, s. 181). 1934 yılından 1938 yılı sonuna kadar çoğunluğu Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya ve pek azı diğer ülkelerden olmak üzere Türkiye'ye gelen göçmen sayısı yüz yetmiş bindir (Haber, 27 Kasım 1938, s. 2). Bu sayının yaklaşık altmış dokuz bini Romanya'dan gelmez (Haber, 9 Aralık 1938, s. 2). 1939-1960 yılları arasında üç bin beş yüz yetmiş altısı iskânlı ve dört bin elli beşi serbest olmak üzere toplam yedi bin altı yüz otuz bir göçmen gelmiştir (H. Eren, 1993, s. 24).

14 Haziran 1934 yılında çıkarılan 2510 Sayılı İskân Kanunu, Mecliste kabul edilmiş ve 21 Haziran'da da Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete, 21 Haziran 1934, s. 4003-4009). Üzerinde çok sayıda değişiklik, ekleme ve düzenleme yapılan Kanun, 19 Eylül 2006 tarihli 5543 sayılı İskân Kanunu'nun kabulüne kadar yürürlükte kalmıştır (Aslan, 2020, s. 33). Türkiye'de iskân politikasının ana çizgilerini taşıyan Kanunla mezkûr tarihe kadar özensiz ve gelişigüzel yapılan iskân faaliyeti planlı bir şekle sokulmak istenmiştir. Türk topluluğunu, Türk kültürünü göz önünde tutarak ulusal, ekonomik ve sosyal esaslara dayanması kanunun öne çıkan özelliğidir. Türk kültürüne bağlı olmayanların göçmen olarak iskân edilmeyecekleri belirtilmiştir. Kanuna göre, kimlerin ve hangi ülkeler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır. Kanun, hem dışardan ülkeye göçmen olarak geleceklerin hem de ekonomik, siyasal, sosyal ve askerlik gibi sebeplerden ülke içerisinde bir yerden diğer yere göç ettireceklerin iskân edildikleri yerin iklim, yaşayış ve üretim şartlarına uygun olmalarını dikkate almaktadır. Kanun kapsamında ailelere nüfusa ve ihtiyaca göre oturacak ev veya yer; sanatkârlara ve tüccarlara dükkân, mağaza gibi yapılar için döner sermaye; çiftçilere de yeterli oranda toprak, çift hayvanı, alet ve edevat, tohumluk, ahır ve samanlık veya yer temin edilmesi kararı alınmıştır (Ulus, 1 Ağustos 1935, s. 2).

İçişleri Bakanlığının Nüfus Genel Müdürlüğü için hazırladığı beş yıllık çalışma programının içerdiği mevzulardan biri 2510 Sayılı Kanun dikkate alınarak iskân faaliyetiydi. Kanuna göre ülke Türk kültürü ve nüfusunun yoğunlaşması istenen yerler, Türk kültürü olmayan nüfusun iskânına ayrılan yerler ve sıhhat, ekonomi, kültür, siyasi, askerlik gibi sebeplerle boşaltılması istenilen yerler olmak üzere üç bölgeye ayrılmıştır (Ulus, 30 Haziran 1935, s. 5). Diğer taraftan göçmen işleri 18 Kasım 1935'te TBMM'de kabul edilen kanunla İçişleri Bakanlığından alınıp Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına devredilmiştir (Cumhuriyet, 19 Kasım 1935, s. 8; Haber, 19 Kasım 1935, s. 4; Ulusal Birlik-İzmir, 19 Kasım 1935, s. 4).

Romanya'dan Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin belirgin özelliğı, göçmenlerin kendi iradeleri ile anayurda gelip yerleşmek istemeleridir. 18 Kasım 1935 yılında TBMM'de İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Romanya'daki Türkleri Türkiye'ye göç ettiren etkenin Türkiye'nin yüksek mevkii ve bu mevkiinin dışardaki akisleri olduğunu ifade etmiştir (Haber, 19 Kasım 1935, s. 4). Hükümetin başka ülkelerde yaşayan Türk azınlığı için takip ettiği politika, buldukları ülkelerde herhangi bir sebeple kalmak istemeyip anayurda göçmeyi düşünürse, kendilerini sevgiyle kabul etme, koruma, iskân etme, ülkeye hizmet etmesini temin etme temeli üzerine kurulmuştur. Aynı politika Romanya'dan göç etmek isteyenler için geçerli kılınmıştır. Hatta Romanya'dan göçlerin düzensizliğini önlemek ve planlı bir hal almasını temin etmek amacı ile Hükümet bu husustaki dileklerini Romanya yetkililerine bildirmiştir. Bu dilekler dokuz madde halinde belirlenerek mutabakat sağlanmıştır (Tan, 13 Haziran 1935, s. 5; Ulus, 14 Temmuz 1935, s. 1; Yeni Asır, 16 Temmuz 1935, s. 4). Dileklerin görüşülüp karara bağlanmasına dair Romanya'da başbakan, tarım ve iç işleri bakanları ile Türkiye büyükelçisinin katılım sağladığı iki toplantı tertiplenmiştir. 12 Haziran 1935 yılındaki ikinci toplantıda dokuz madde onaylanmış ve dileklere nihai şekil verilmiştir. Buna göre; Müslüman Türklerin göçü dört yıl içinde bitecektir. Müslüman Türklerin oturdukları topraklar dört bölgeye ayrılacak, Türk ve Rumen üyelerden kurulacak komisyonlar bu toprakların değerini tespit edecektir. Romanya Hükümetinin satın alacağı gayrimenkullerin tutarının bir kısmı para, bir kısmı da petrol ve kereste gibi mallarla ödenecektir. Bunlar beş yıl içinde Türkiye'ye ödenecektir. Evkaf ve cemiyetlerin gayrimenkulleri için Romanya Hükümeti ayrı bir para verecektir. Romanya Hükümeti hizmetinde bulunan Türklerin emeklilik hakları olarak devlet kasalarına bıraktıkları paralar göçlerinden önce kendilerine ödenecektir. Askerde bulunan Türk gençleri serbest bırakılacaktır. Türklerin hazineye olan borçları aranmayacaktır. Türklerin beraberinde götürecekleri her türlü para, eşya ve mal serbest olacaktır. Limanlarda göçmenlerin eşyası vapurlara yüklenirken gümrük hamalları karışmayacak ve bunun için hiçbir vergi alınmayacaktır (Cumhuriyet, 13 Haziran 1935, s. 3; Türk Dili, 15 Haziran 1935, s. 1).

Mutabakat 4 Eylül 1936 yılında "Dobruca'daki Türk Ahalinin Muhaceretini Tanzim Eden Mukavelename" ile detaylandırılmıştır. Mukavelenameyi Türkiye adına Bükreş Büyükelçisi Hamdullah Suphi Bey, Romanya adına Maliye Bakanı Mircea Cancicov imzalamıştır (Tan, 14 Eylül 1936, s. 3; Akşam, 14 Eylül 1936, s. 2; Ulusal Birlik-İzmir, 14 Eylül 1936, s. 4; Tan, 10 Şubat 1937, s. 3). Mukavelenamenin imzasına giden süreçte Hamdullah Suphi Bey, iki ülke hükümetleri arasında yoğun temaslarda bulunmuştur (Tan, 29 Ekim 1935, s. 2). Mukavelename ile Romanya'daki Türklerin her türlü menfaati saklı tutulmuş, ilk defa olarak düzenli ve teşkilatlı bir göç hareketinin temeli atılmıştır ((Tan, 14 Eylül 1936, s. 3; Ulusal Birlik-İzmir, 14 Eylül 1936, s. 4; Tan, 14 Ekim 1936, s. 5). Mukavelename kapsamında Türklerin 5 yıllık bir süre içinde Dobruca'dan göç etmelerine izin verilecektir. Türkiye'nin Rumen Hükümetine Bükreş Büyükelçiliğı vasıtasıyla her yıl topraklarına kabul edebileceğı göçmen sayısını bildirmesi gerekiyordu (Ülküsal, 1966, s. 183).

Mukavelename TBMM gündemindeki iken Dobruca'daki Türk öğretmenlerinin de haklarının korunması için Dobruca öğretmenleri; Silistre Türk Mektebi Başöğretmeni Haksöz gazetesi sahibi Habip Hilmi, Pazarcık Cemaat Reisi İbrahim Cavit ve Öğretmen Mustafa

Emin'den oluşan bir komisyonu Millî Eğitim Bakanlığı ile temas etmek üzere Türkiye'ye göndermişlerdir. Dobruca'dan göç etmesi beklenen yüz yirmi bin Türk arasında iki yüz kadar öğretmen de mevcuttur (Haber, 3 Aralık 1936, s. 3).

Göçmenleri taşıma işi denizyolu ile ve Türk vapurları ile yapılmıştır. Vapurların kiralanması hususunda Deniz Ticaret Müdürlüğüne her yıl armatörlerle görüşülür, pazarlık yoluna gidilirdi. Deniz Ticaret Müdürlüğü anlaşılan armatörle Hükûmet adına mukavele imzalardı. Yetişkinlerden, çocuklardan ve diğer mallardan ne kadar ücret alınacağı mukavelede yer alırdı. Mukavele, İskân Genel Müdürlüğü tarafından onaylandıktan sonra geçerlilik kazanırdı. Armatörler sevkiyatını gerçekleştirdikleri göçmen kabileleri için Romanya'daki Türk büyükelçiliğinden aldıkları beyannameyi Defterdarlığa ibraz ederek ücretlerini alırlardı (Cumhuriyet, 14 Nisan 1936, s. 5; Cumhuriyet, 19 Nisan 1936, s. 2).

Romanya'dan göç edecekler Türk Büyükelçiliğine müracaat eder, gerekli izni aldıktan sonra malını, mülkünü satar ve göçe hazır hale gelirdi. Çiftçilikle uğraşanlar ekinlerin toplanma zamanının bitmesini beklerdi. (Halkın Sesi, 5 Temmuz 1935, s. 4). Göçmenlerin sevkiyat işleri ile kayıtlarını ve buna ait işlemleri elçiliklerin talimatına göre yapmak üzere memurlar görevlendirilirdi (BCA, 30.18.1.2, 67/69/14; 30.18.1.2, 63/28/17; 30.18.1.2, 75/45/10). Örneğin Trakya Genel Müfettişlik memurlarından Talat Bey, Köstence'ye giderek buradaki Türk köylerini gezmiş ve sevkiyat işi ile doğrudan ilgilenmiştir. Göçmenler, Köstence limanına Deniz Ticaret Müdürlüğüne kiralanmış vapurlarla kişisel eşyaları, hayvanları ve zirai aletleri ile birlikte getirilirdi. Göçmenlerin bu şekilde donanımlı olarak gelmeleri, iskânlarını ve iş edinmelerini kolaylaştırmaktaydı. Göçmenler, Köstence limanından hareketle Tuzla'ya gelmekte ve hamulelerini buraya çıkartırlardı. Tuzla'da göçmenlerin kabul ve sevklarine ait tüm işlemler gümrük, zabıta, sıhhiye, iskân, Kızılay teşkilatları marifeti ile yürütülürdü (Cumhuriyet, 29 Mayıs 1935, s. 2; Tan, 10 Temmuz 1935, s. 2; Cumhuriyet, 12 Nisan 1936, s. 2; Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17). Göç işleri iskân bölgelerindeki hazırlıklara ve sevkiyat imkânlarına göre tanzim edilirdi (Haber, 18 Mart 1938, s. 3). Türkiye'ye giriş yapan göçmenlerin kimlikleri tescil bürosunda kontrol edilirdi (Tan, 7 Ocak 1938, s. 7). İçişleri Bakanlığı, iskân ve nüfus direktörlüklerinden göçmen işlerine dair bilgi alımı yoluna gitmiş, yerleşim bölgelerine göre nüfus taksimi istatistiği hazırlamalarını istemiştir (Haber, 14 Ağustos 1935, s. 3).

1934 Yılı Göçleri

1934 yılı ortalarında Bulgaristan'dan Romanya'ya iltica eden yüz Türk, Hükûmete müracaat ederek Türkiye'ye göç etmek istediklerini belirtmiştir. Müracaatları kabul edilmiş, Tekirdağ'da iskân edilmeleri kararlaştırılmıştır (Vakit, 23 Ağustos 1934, s. 1). 1934 yılı Ekim ayında gelmesi planlanan bin iki yüz göçmenin yol ücretleri İçişleri Bakanlığında Türkiye'nin Bükreş elçiliğine gönderilmiştir. Göçmenlerin iskân mahalli Çorlu idi (Haber, 3 Ekim 1934, s. 6). 1934 yılı sonlarında sevk kâğıtlarına göre altı yüz yirmi üç evde toplam iki bin üç yüz altmış nüfus -Elazığ'daki sayıma göre altı yüz kırk üç evde iki bin dört yüz elli sekiz nüfus- Elazığ ili dâhilinde iskân bölgeleri olan Çemişgezek, Palu, Keban, Pertek, Harput ilçeleri ile merkeze bağlı Hoh, Hanköy ve Mollaköy nahiyelerine dağıtılacağı, göçmenlerin bir kısmının önceden Elazığ'a gelen yakınlarının buldukları mahallere yerleştirilecekleri belirtilmektedir (BCA, 30.10.0.0, 116/810/7). 1935 yılı Ocak ayı itibari ile 1934 yılında Türkiye'ye gelip Trakya sevk edilen tüm göçmenler iskân edilmişlerdir. Göçmenlerin barınma sorunu halledilmiş, kendilerine tarla ve tohumluk dağıtılmıştır. Trakya Genel Müfettişi İbrahim Tali Öngören bu hususta İstanbul gazeteleri muhabirlerine şu beyanatta bulunmuştur:

“Şimdiye kadar gelen göçmenlerin hepsi kendilerine ayrılan evlere yerleştirilmişlerdir. Açıkta kalan bir tek göçmen yoktur. Hilal-i Ahmer Merkez-i Umumisi göçmenlerin fakir olanlarına dağıttığı tohumluk ve yiyecek buğdaylarla çamaşırdan maada ayakkabısı olmayanlara ayakkabı almak üzere 2000 lira göndermiştir.

Son seyahatimde göçmenleri çok iyi buldum, yerleştikleri köylerde halk tarafından çok samimi bir surette karşılanmışlardır. Trakya halkının ve Trakya köylülerinin göçmenlere karşı gösterdikleri samimi alaka ve yardımları bilhassa zikretmek isterim.

Göçmenlerin arasında bulaşık hastalık yoktur. Evvelce de söylediğim gibi bu sene büyük hazırlığımız olmadığı halde iskân işleri çok iyi gitmiştir. Önümüzdeki malî sene başından itibaren daha iyi neticeler alacağımızı ümit ederim.” (Akşam, 18 Ocak 1935, s. 2).

1934 yılı göçmen sevkiyatının iyi geçmediği ve bu hususta birçok şikâyet alındığı Maliye Bakanı Celal Bayar tarafından Başbakanlığa bildirilmiştir. 1935 yılında şikâyetlerin, karışıklıkların önüne geçmek üzere Romanya'nın Türk Büyükelçiliği, Hükûmetten 1935 yılı zarfında Romanya'dan ne kadar ve hangi şartlarda göçmen kabul edileceğine, göçmenlerin nerelerde iskân edileceklerine dair istekte bulunmuştur (BCA, 30.10.0.0, 81/531/4).

1935 Yılı Göçleri

İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, 1935 yılı Mayıs ayında çalışmalarına başlayan Cumhuriyet Halk Partisi'nin Dördüncü Kurultayı'nda göçmenler sorununa dair konuşmasında, Türkiye'ye her yıl gelmekte olan göçmenlerin gelişine belirli bir tedbir ve planlama olmadığından yasak koyduklarını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 17 Mayıs 1935, s. 13). Ancak çok geçmeden Romanya'daki Türklerin Türkiye'ye göç etmeleri için tedbir alınma yoluna gidilmiştir. Hem Romanya'da hem de Türkiye'de tedbirlerin karara bağlanması teşekkül ettirilen komisyonlar marifeti ile temin edilmiştir. Komisyonlara başbakanlar, iç işleri bakanları, büyükelçiler gibi üst devlet adamları dâhil olurdu (Ulus, 15 Haziran 1935, s. 1). 1935 Haziran itibari ile Romanya başbakanı, iç işleri bakanı, müsteşar ve Türk elçisinden oluşan bir komisyon Dobruca Türklerinin göçüne dair çalışmalarını tamamlamış ve göçlerin düzenini temin etmek amaçlı bir delegeyi de Dobruca'da görevlendirme kararı almıştır (Zaman, 15 Haziran 1935, s. 2; Akşam, 15 Haziran 1935, s. 2). Türk elçisi ile millî banka direktörü ve ticaret bakanı toplanarak göçmenlere verilecek dövizler hakkında görüşmüşlerdir (Akşam, 15 Haziran 1935, s. 2). 1935 yılı Temmuz ayında Romanya'dan getirilecek göçmenler hakkındaki sorunları görüşmek üzere İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın başkanlığında Türkiye'nin Bükreş Büyükelçisi Hamdullah Suphi Bey, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Vehbi Demirel, Dış İşleri Genel Sekreteri Numan Rifat Menemencioğlu ve müsteşarı B. Agâh toplanmıştır. Göçmenlerin pasaport, vize ile Romanya'da bırakacakları emlak sorunları görüşülmüştür (Haber, 12 Temmuz 1935, s. 11; Ulus, 14 Temmuz 1935, s. 1).

Dobruca'da bulunan Türklerden yüz bin civarında göçmenin Türkiye'ye gelmesi Romanya Hükûmeti ile müzakere neticesinde karara bağlanmıştır. Türkiye'nin Bükreş Büyükelçiliğince, göç edeceklerin isimleri ile ehil oldukları işleri gösteren listeler hazırlanmıştır (Tan, 3 Haziran 1935, s. 2). Hamdullah Suphi Bey, Türkiye ile Romanya arasında göç işlerini kolaylaştırmak üzere dostça bir mukavele yapıldığını, Romanya'nın göçmenleri askerlik, vergi bakayası, pasaport gibi kayıtlardan kurtardığını, mal ve hayvanlarını serbestçe sevk etmelerine ve emlak satışına izin verdiğini, göçün dört sene içinde biteceğini, göç işinin düzenini temin etmek üzere iki memura ilave olarak üç memur daha görevlendirildiğini, büyük göç hareketinin halk için en iyi şartlarda geçmesini umduğunu ifade etmiştir (Zaman, 14 Temmuz 1935, s. 2; Akşam, 14 Temmuz 1935, s. 2; Tan, 15 Temmuz 1935, s. 3). Romanya Hükûmeti, Türk göçmenlerinin her türlü vergiden muaf tutulması, kendileri ile birlikte götürecekleri her türlü malın ve eşyanın taşınmasına kolaylık temin edilmesi kararı almıştır (Yeni Asır, 1 Eylül 1935, s. 3).

1935 yılının bin iki yüz seksen kişilik ilk büyük göçmen kafilesi 9 Temmuz'da Köstence'den Nazım vapuru ile getirilmiştir. Göçmenler, vapurun Kavak Tahaffuzhanesindeki fenni temizliği yapıldıktan sonra iskân yeri olarak belirlenen Çanakkale'ye sevk edilmişlerdir (Tan, 10 Temmuz 1935, s. 2; Tan, 11 Temmuz 1935, s. 6; Tan, 18 Temmuz 1935, s. 1-3). Bin

beş yüz elli kişiden oluşan ikinci göçmen kafilesi 20 Temmuz'da Hisar vapuru ile getirilmiştir. Büyükdere'de sıhhi muayeneleri yapılmış ve Gelibolu'ya sevk edilmişlerdir. İskân sahaları Tekirdağ ve Lapseki idi (Tan, 21 Temmuz 1935, s. 2). 26 Temmuz'da altı yüz kişilik üçüncü kafiye Adana vapuru ile getirilmiş, Kavak'ta sıhhi muayeneleri yapılarak yine Gelibolu'ya sevk edilmişlerdir (Tan, 27 Temmuz 1935, s. 2; Haber, 27 Temmuz 1935, s. 3). 31 Temmuz'da Nazım vapuru ile gelen sekiz yüz kişi Lapseki'ye sevk edilmiştir (Haber, 1 Ağustos 1935, s. 3). 7 Ağustos'ta Trakya'da iskân edilmek üzere yedi yüz elli göçmen ailesi ülkeye varmıştır (Ulus, 8 Ağustos 1935, s. 3). 28 Eylül'de Nazım ve Bursa vapurları ile gelen iki bin göçmenin iskân bölgesi Tekirdağ ve Edirne idi (Haber, 29 Eylül 1935, s. 3; Cumhuriyet, 29 Eylül 1935, s. 7). 10 Ekim'de Bursa vapuru ile dokuz yüz elli göçmen gelmiş olup sevk mahalleri Trakya idi (Son Posta, 11 Ekim 1935, s. 2; Ulus, 11 Ekim 1935, s. 3). 28 Ekim'de ise Nazım vapuru ile bin üç yüz, Bursa vapuru ile dokuz yüz göçmen gelmiştir. Sıhhi muayenelerinden sonra Tekirdağ'a sevk edilmişlerdir (Tan, 29 Ekim 1935, s. 2). 6 Kasım'da bin beş yüz kişi getirilirken, 11 Kasım'da Nazım vapuru ile gelen bin yedi yüz kişinin iskân bölgesi Trakya olmuştur. (Türk Dili, 7 Kasım 1935, s. 3; Son Posta, 13 Kasım 1935, s. 10). 26 Kasım'da yine Nazım vapuru ile bin yedi yüz kişi daha getirilmiştir. Bu göçmen kafilesinden iki yüzünün iskân bölgesi Muratlı, iki yüzünün Uzunköprü ve bin üç yüzünün de Edirne idi (Akşam, 27 Kasım 1935, s. 5). Aralık ayında gelen göçmenler Çanakkale, Kilidülbahir, Maydos, Yalova ve Gelibolu'ya iskân edilmişlerdir (Haber, 15 Aralık 1935, s. 3).

Tan gazetesinin Bükreş gazetelerine dayandırdığı habere göre, 1935 yılında on bin yedi yüz elli altısı Durostor, beş bin altı yüz otuz biri Kalianra, altı bin sekiz yüz yetmiş altısı Köstence ve iki yüz biri Tulça'dan olmak üzere yirmi üç bin üç yüz yetmiş göçmen Romanya'dan Türkiye'ye göç etmiştir (Tan, 14 Mayıs 1937, s. 2).

1936 Yılı Göçleri

Bakanlar Kurulu kararı ile 1936 yılında Romanya'dan alınacak göçmen sayısı on beş bin olarak belirlenmiştir. Planlamaya göre Romanya'dan Nisan'dan Mayıs sonuna kadar altı bin, Ağustos başından Eylül sonuna kadar ise dokuz bin göçmen getirilecektir (Cumhuriyet, 12 Nisan 1936, s. 2). 1936 yılı göçmenlerin iskân bölgeleri Ankara, Adana, Konya, Niğde, Kayseri, Çorum, Yozgat, Bolu, Bilecik illeridir (BCA, 30.18.1.2, 61/8/9; Cumhuriyet, 17 Nisan 1936, s. 3; Son Posta, 17 Nisan 1936, s. 3). Koşullara bağlı olarak yeni iskân bölgeleri de belirlenirdi.

Bin altı yüz kişiden oluşan 1936 yılının ilk göçmen kafilesi 4 Mayıs'ta Hisar vapuru ile gelmiştir. Göçmenler Kavak'ta sıhhi işlemleri tamamlandıktan sonra 5 Mayıs'ta iskân edilmek üzere Tuzla'ya sevk edilmişlerdir (Cumhuriyet, 5 Mayıs 1936, s. 3; Tan, 6 Mayıs 1936, s. 3). Mayıs ortasında bin sekiz yüz göçmen gelmiş ve yine Tuzla'ya sevk edilmişlerdir. Her iki göçmen kafilesinin iskân bölgesi Orta Anadolu olarak belirlenmiştir (Tan, 19 Mayıs 1936, s. 2). 27 Haziran'da Hisar vapuru ile gelen bin iki yüz kişi karantina sürelerini Tuzla'da geçirmişlerdir (Cumhuriyet, 28 Haziran 1936, s. 2). 28 Eylül'de Nazım vapuru ile yaklaşık üç bin göçmen getirilmiştir. Kafilenin iskân bölgesi İzmit civarındaki köylerdi (Tan, 29 Eylül 1936, s. 2). 13 Ekim'den önce bin beş yüz yirmi beş kişilik bir kafiye gelmiştir. Kafilenin iskân bölgesi İzmir ve civarıydı (Son Posta, 13 Ekim 1936, s. 4). 27 Ekim'de bin beş yüz kırk üç kişi Hisar vapuru ile getirilip Urla tahaffuzhanesine çıkarılmışlardır (Anadolu, 28 Ekim 1936, s. 2). Kasım ayında da Nazım vapuru ile bin altı yüz on altı göçmen gelmiş olup sevk bölgeleri Aksaray ve Samsun olarak belirlenmiştir (Haber, 28 Kasım 1936, s. 2).

1936 yılının birinci devresini kapsayan Nisan-Ağustos aylarında Romanya'dan bin altı yüz on dokuz hanede altı bin dört yüz doksan beş nüfus; Eylül-Ekim aylarını kapsayan ikinci evrede ise bin dört yüz on dört hanede beş bin dört yüz elli beş nüfus Türkiye'ye göç etmiştir (Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17). İlk evrede gelen göçmenler Tokat, Yozgat, Konya, Niğde, Kayseri, Çorum, Bilecik illerine; ikinci evrede gelenler de Sivas, Haymana, Isparta, İzmir, Aydın,

Seyhan ve Niğde'ye sevk edilmişlerdir (Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17). 1936 yılı Kasım ayında Urla tahaffuzhanesinden Çeşme'ye sevk edilen Romanyalı göçmenler Çeşme'de tamamen iskân edilmişlerdir (Ulusal Birlik-İzmir, 26 Kasım 1936, s. 4).

Tan gazetesinin Bükreş gazetelerine dayandırdığı habere göre, 1936 yılında on bir bin dokuz yirmi biri Durostor, iki bin üç kırk sekizi Kalianra, sekiz yüz otuz ikisi Köstence ve sekiz yüz biri Tulça'dan olmak üzere on beş bin dokuz yüz iki göçmen Romanya'dan Türkiye'ye göç etmiştir (Tan, 14 Mayıs 1937, s. 2).

1937 Yılı Göçleri

1937 yılında Romanya'dan gelecek göçmen sayısı on beş bin kişi olarak belirlenmiştir (Tan, 14 Mayıs 1937, s. 2; Kurun, 14 Mayıs 1937, s. 3). Göçmen sevkiyatı için iki vapur tahsis edilmiştir. Vapur kumpanyası ile yapılan mukavele geniş tutularak, vapurların her birinde doktordan başka ebe, sıhhiye memuru ve ayrıca fenni doğum aletleri bulundurulması, vapurlara göçmen eşyalarından başka hiçbir eşya alınmaması kararlaştırılmıştır (Akşam, 3 Haziran 1937, s. 5). İskân bölgeleri Trakya illeri idi (Kurun, 17 Ağustos 1937, s. 2). Göçlere Haziran'da başlanması ve Eylül'de bitirilmesi amaçlanmıştır (Akşam, 3 Haziran 1937, s. 5; Son Telgraf, 6 Mart 1937, s. 6). Bu doğrultuda 1937 yılının bin beş yüz kişiden oluşan ilk göçmen kafilesini getirmek üzere Hisar vapuru 23 Haziran'da Köstence'ye gönderilmiştir (Akşam, 24 Haziran 1937, s. 3). Kafile, 6 Temmuz'da İstanbul'a gelmiştir (Ulus, 7 Temmuz 1937, s. 2; Akşam, 7 Temmuz 1937, s. 3). 16 Temmuz'da Eylül'de Silistre'den Nazım vapuru ile beş yüz göçmen getirilmiştir (Tan, 28 Eylül 1937, s. 3). 23 Eylül'de Mudanya'ya sevk edilen binin üzerindeki göçmen kafilesinin iskân bölgesi Bursa merkez ve Karacabey idi (Cumhuriyet, 24 Eylül 1937, s. 3). 23 Kasım'da gelen ve bin sekiz yüz kişiden oluşan göçmen kafilesi Trakya'da iskân edilmek üzere Marmara Ereğlisi'ne sevk edilmişlerdir. 1937 yılının son kafilesi Nazım vapuru ile 4 Ocak 1938 yılında getirilmiştir (Akşam, 5 Ocak 1938, s. 3). Kafile bin altı yüz doksan bir kişi olup iskân yerleri Çatalca, Silivri, Çorlu, Tekirdağ'dı (Tan, 7 Ocak 1938, s. 7). Ancak bir kısmının İstanbul ili dâhilinde, yüz yirmi üç ailenin Çatalca, yüz on dört ailenin Silivri ve geri kalanların Çorlu'da iskâna tabi tutulmaları kararlaştırılmıştır (Akşam, 8 Ocak 1938, s. 3).

1938 yılı Göçleri

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, 1938 yılı göçmenlerinin serbest iskâna tabi tutulması, sanat ve meslekleri itibari Orta Anadolu'da ve Trakya'da iskân edilmeleri kararı almıştır (Akşam, 16 Nisan 1938, s. 2). Ancak sonradan göçmenlerin tamamen Trakya bölgesinde iskân edilmeleri cihetine gidilmiştir (Son Telgraf, 17 Ağustos 1938, s. 3). Bu sene için Romanya'dan on iki bin göçmenin kabul edileceği belirtilmiştir (BCA, 30.18.1.2, 83/55/20). İskân bölgelerindeki hazırlıkların bitirilmemiş olması, göçmen işleri için bütçeden yeni tahsisat alınması zorunluluğu ve Türk-Rumen temsilcileri arasındaki görüşmelerin uzaması sevkiyatta gecikmeye yol açmıştır (Haber, 14 Haziran 1938, s. 3; Cumhuriyet, 12 Ağustos 1938, s. 5; Son Telgraf, 17 Ağustos 1938, s. 3; Akşam, 27 Kasım 1938, s. 3).

20 Mayıs'ta Nazım vapuru bin altı yüz göçmen getirmek için Köstence'ye hareket etmiştir (Son Posta, 15 Mayıs 1938, s. 4; Tan, 21 Mayıs 1938, s. 2). Haziran ayında gelen göçmenlerin büyük bir kısmı Eceabat ilçesinde, diğerleri Ezine, Ayvacık ilçeleri ile Erenköy nahiyesi dâhilindeki köylerde iskân edilmişlerdir (Akşam, 14 Haziran 1938, s. 5). 12 Eylül'de gelmesi beklenen kafilede bin yedi yüz kişi bulunmaktaydı (Son Posta, 12 Eylül 1938, s. 4). 15 Ekim'de Vatan vapuru ile bin altı yüz göçmen getirilmiştir (Son Telgraf, 16 Ekim 1938, s. 2). 21 Ekim 1938 tarihli Son Posta gazetesindeki habere göre Romanya ve Türkiye arasında göçmen işlerinde çıkan teferruata dair bazı anlaşmazlıklardan dolayı altı bin göçmen getirilebilmiştir (Son Posta, 21 Ekim 1938, s. 11).

1939 Yılı Göçleri

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının 1939 yılı için hazırladığı programa göre Romanya'dan getirilecek göçmen sayısı üç bin dört yüzdür (Haber, 22 Temmuz 1939, s. 2; Son Telgraf, 20 Temmuz 1939, s. 5). Sayının az olmasında bütçeye az tahsisat konmasının etkisi bulunmaktadır (Haber, 15 Eylül 1939, s. 2; Anadolu, 16 Eylül 1939, s. 2).

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, evlerin inşası ve diğer araçların tedariki için gerekli olan tahsisatı temin etmiştir. İskân bölgeleri belirlenmiş ve bu hususta mahalli iskân müdür ile memurlarına talimat verilmiştir. Talimat çerçevesinde her ilçe merkezinde ve köylerde inşa edilecek ev ile bu evlerde iskân edilecek göçmen sayısı belirlenmiştir. Göçmenlerin iskân bölgesi büyük ölçüde Trakya ve Diyarbakır idi (Haber, 18 Haziran 1939, s. 2; Haber, 15 Eylül 1939, s. 2; Anadolu, 16 Eylül 1939, s. 2).

İskân Genel Müdürlüğü, 1939 yılı içinde gelmesi beklenen göçmenlerin öncelikle Romanya'daki işlerini bitirmelerini, çiftçilikle uğraşanların ürünlerini harmanlardan kaldırmalarını ve satmalarını beklemeyi ve göç alımına bu şekilde başlamayı kararlaştırmıştır (Son Telgraf, 14 Haziran 1939, s. 2). Eylül ayı sevkiyat için uygun görülmüştür (Son Telgraf, 24 Temmuz 1939, s. 3). Göçmenlerin sevkiyat işine Samsun vapuru tahsis edilmiştir. Samsun vapuru üç seferde alacağı göçmenleri Marmara Ereğlisi'ne çıkartacaktır (Son Posta, 19 Eylül 1939, s. 4). Aralık ayında göçmen sevkiyatı tamamlanmış, Romanya ve Bulgaristan'dan gelen, yedi yüz seksen aileden oluşan son kafiye İzmir ve Kocaeli'ndeki iskân bölgelerine sevk edilmişlerdir (Haber, 11 Aralık 1939, s. 2; Son Posta, 11 Aralık 1939, s. 4).

Yerleşim Alanlarının Tespiti ve Göçmen Evleri/Köyleri

Göçmenlerin iskân edilecekleri alanların tespitinde derinlikli bir saha çalışmasına gidilirdi. Bu açıdan iskân politikasına elverişli yerleşim bölgelerini tespit etmek amacıyla devletin bir takım ilkeler belirlemeye ve uygulamaya çalıştığı görülmektedir (İpek, 2006, s. 378). Göçmen evlerinin ve göçmen köylerinin yapılacağı yerlerin tespiti için oluşturulan komisyonlar vasıtasıyla tetkikler yapılır, ihtiyaca uygunluk belirlenir ve raporlar hazırlanırdı (Akşam, 8 Ocak 1937, s. 2; Yeni Asır, 31 Ocak 1937, s. 2). Köy yeri tespitinde ve inşa planında göçmenlere dağıtılan arazilere yakınlığa, içme suyunun olmasına, havasının temizliğine dikkat edilirdi (Anadolu, 13 Ocak 1937, s. 2). Bu hususta 1936 yılı içinde Romanya ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin İzmir'in muhtelif bölgelerinde iskân edilebilmeleri için bir komisyon oluşturulmuştur. Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürü Cevdet Saraçoğlu başkanlığındaki komisyonun Torbalı, Kemalpaşa, Dikili, Alaçatı, Seferihisar, Foça ilçelerinde yeni göçmen evleri ve köylerinin kurulması yönünde hazırladığı rapor ilgili makamlarca uygun görülmüştür. Üç yeni göçmen köyü kurulması, mevcut köylere de ekleme suretiyle evler inşa edilmesi kararı alınmıştır (Anadolu, 24 Ocak 1937, s. 3; Anadolu, 27 Ocak 1937, s. 5; Yeni Asır, 31 Ocak 1937, s. 2; Anadolu, 19 Şubat 1937, s. 3; Anadolu, 6 Mart 1937, s. 2).

Göçmen evleri yapımında müracaat edilen usullerden biri kurutulan bataklıkların üzerinde ya da çiftliklerin istimlak edilerek yerine yeni köylerin kurulmasıydı (Tan, 30 Mayıs 1935, s. 9; Akşam, 1 Şubat 1937, s. 5). Aksaray ilçesinin kurutulan Karasaz bataklığı üzerinde dört yüz hanelik bir köy kurulurken, Seferihisar ilçesi dâhilinde özel muhasebeye ait Galinos çiftliği, Menemen ilçesinin Arap çiftliği köy inşası için istimlak edilmişlerdir Kocaeli'nin istimlak edilen Derince ve Tütün çiftliği, Altunizade, Sünbüle, Mahmudiye çiftlikleri üzerinde de köyler inşa edilmiştir (Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17; Anadolu, 27 Ocak 1937, s. 5; Türk Dili, 14 Kasım 1937, s. 1). Torbalı'nın Arslanlar, Çaybaşı, Dirmil, Şehitler, Çapak, Kayas köylerinde de Romanya'dan gelen Türk göçmenler iskân edilmişlerdir (Anadolu, 7 Kasım 1936, s. 3).

Göçmenler için bütçe imkânları doğrultusunda evler yapılırdı. Evlerin bir kısmı mevcut köylere ilave olarak, bir kısmı da yeniden köy kurmak suretiyle inşa edilirdi. Böylece eski

köyler canlandırılmakta ve ülkenin imarı içinse örnek köyler vücuda getirilirdi (Atabay, 2012, s. 286). Evlerin, göçmenlerin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak tertibatı haiz, sıhhi ve modern usullerle yapılmasına, hiçbir göçmenin açıkta kalmamasına özen gösterilirdi (Tan, 10 Eylül 1935, s. 6; Yeni Asır, 12 Aralık 1937, s. 2; Ulus, 2 Mart 1939, s. 6). Göçmen köylerinin ağaçlandırılması da ön planda tutulan çalışmalardandı (Son Telgraf, 9 Nisan 1937, s. 3).

İskân bölgelerindeki göçmen evlerinin ve köylerinin mevcut durumlarını yerinde görmek üzere tetkiklerde bulunulur, teftişler yapılırdı. Sıkı surette yapılan teftişlerde, evler ayrı ayrı gözden geçirilip değiştirilmesi gerekli noktalara dair talimat verilirdi (Tan, 10 Eylül 1935, s. 6). 1935 yılı Temmuz ayında Hamdullah Suphi Bey'in Türkiye'de kaldığı süre zarfındaki icraatlarından biri, Trakya'da iskân bölgelerinde tetkiklerde bulunması olmuştur (Haber, 18 Temmuz 1935, s. 3; Tan, 4 Ağustos 1935, s. 1). Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Refik Saydam da bizzat teftişlerde bulunurdu (Cumhuriyet, 29 Eylül 1935, s. 1-7; Kurun, 29 Eylül 1935, s. 3; Cumhuriyet, 11 Eylül 1936, s. 2).

Trakya bölgesi gelen göçmen kitlelerinin iskânında başı çekmekteydi. Bölgedeki göçmen yoğunluğu bütçeye yansımaktaydı. 1934 bütçesinden bütün Türkiye için ayrılan otuz sekiz bin dört yüz seksen liranın yirmi dört bin dokuz yüz lirasının Trakya'daki evlerin yapımına ayrılması bunun göstergesiydi (Ulus, 30 Haziran 1935, s. 5). Trakya'da 1937 yılı Temmuz'una kadar göçmenler için yapılan evlerin hemen hepsi benzer olup birer katlı ve bahçelidir. Sıra sıra dizilen evlerin çatıları kırmızı kiremitli, duvarları beyazdır. İki odadan oluşan evlerin arka tarafında hayvanlar için bir de ahır mevcuttu (Akşam, 17 Temmuz 1937, s. 7).

1934 yılı Ekim ayı itibari ile Trakya'da iskân bölgesi olarak belirlenen yerler Hayrabolu ve Çorlu civarıdır. Trakya Genel Müfettişi İbrahim Tali 1934 yılı içinde göçmenler için büyük bir hazırlık yapılmadığını, yine de göçmen işlerinin yolunda olduğunu ifade etmiştir. Öngören, Tekirdağ'a bağlı Çorlu kasabasında iskân edilen göçmenler için kurulan Önerler ve Türkmen çiftliği köylerini tetkik etmiş ve köyleri çok iyi bulduğunu belirtmiştir (Haber, 18 Ekim 1934, s. 13).

Trakya'ya yerleştirilecek göçmen işleri ile alakadar olmak üzere Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Refik Saydam, Muratlı'da Trakya Genel Müfettişi Kazım Dirik, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli ve Çanakkale valileri ile bir toplantı tertiplemiştir (Haber, 29 Eylül 1935, s. 3). 3 Haziran 1936 yılında Mustafa Kemal, Trakya Genel Müfettişi Kâzım Dirik, Kolordu Komutanı General Salih Omurtak ve Tekirdağ Valisi Haşim İşcan ile birlikte Çorlu ve Muratlı'daki yeni göçmen köylerini gezmişlerdir. Mustafa Kemal köylerdeki göçmen evlerinde incelemelerde bulunmuş, köylülerle görüşmüştür (Ulus, 4 Haziran 1936, s. 1; Halkın Sesi, 5 Haziran 1936, s. 4). Ziyaret oldukça önemsenmiş ve Mustafa Kemal'in Muratlı'da ziyaret ettiği bir göçmen evinin müze haline getirilmesine 1940 yılı Ağustos ayında karar verilmiştir (Son Telgraf, 12 Ağustos 1940, s. 2).

Belirli bölgelere yerleştirilen göçmenler için yaptırılacak evlerin plan, keşifname ve tahsisatı komisyonlar marifeti ile hazırlanırdı. Bayındırlık Bakanlığının tetkik ve onayından sonra il ya da iskân müdürlükleri ilan sürecini başlatırdı (Anadolu, 2 Şubat 1936, s. 5; Akşam, 23 Ağustos 1937, s. 5). Örneğin 16 Temmuz 1937 tarihli gazete ilanında; Menemen ilçesinin Maltepe Köyü'nde doksan bir kârgir köy tipi tek ev, Bergama ilçesinin Kınık nahiye merkezinde yirmi kârgir köy tipi tek ev, Dikili ilçesi merkezinde otuz bir kârgir şehir tipi tek ve Çandarlı nahiye merkezinde yüz elli sekiz tek, otuz bir çift köy tipi ev, Foça ilçesinin bağ arası mevkiinde on yedi kârgir tek ve on kârgir köy tipi çift ev, Kemalpaşa ilçesinin Yukarı Kızılca ve Parsa köylerinde yirmi bir tek kârgir köy tipi ev, Torbalı ilçesinin Kayan Köyü'nde otuz iki tek kârgir, Ahmedli'de yüz elli altı tek, otuz iki çift kârgir, Havuzbaşı mevkiinde elli dört tek kârgir, Taşkesiği'nde yüz kırk beş tek, on altı çift kârgir köy tipi ev, Kuşadası ilçesinin

Kalanbaki çiftliğinde yirmi dokuz tek kârgir köy tipi evin ihale edileceğine yer verilmiştir (Ulus, 16 Temmuz 1937, s. 12; Ulus 20 Temmuz 1937, s. 11).

1934 ve 1935 yıllarında Romanya ve Bulgaristan'dan gelen ve Trakya illerine yerleştirilen on dört bin sekiz yüz seksen yedi hanenin on bir bin dört yüz on dördünün ev ihtiyacını karşılamak için Edirne'de beş yüz elli, Kırklareli'nde bin iki yüz, Tekirdağ'da bin sekiz yüz, Çanakkale'de beş yüz dört, Kocaeli'nde ise sekiz yüz ev yapılmıştır (Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17). Evler, köyler için tek ve çift olmak üzere iskeletli, üç odayı, ahır ve helayı içerecek şekilde döşemeli ve tavanlı yapılmıştır (Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17). Tahsis edilen evlerin genişliği ailelerin nüfus sayısına göre değişmekteydi (Akşam, 30 Mayıs 1935, s. 7; Yeni Asır, 29 Aralık 1936, s. 9).

İzmit'in Derince ve Tütün çiftliklerine yerleştirilen yüz yirmi hane göçmene arazi dağıtılmış, yaptırılacak evler de ihale edilmiştir. Bu sayede Derince'de ve Tütün çiftliğinde altmışar evlik iki yeni göçmen köyü inşa edilmesi planlanmıştır. (Ulus, 17 Temmuz 1936, s. 2). Köylerin inşasının Ekim 1936 itibari ile devam ettiği anlaşılmaktadır (Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17). Romanya ve Bulgaristan'dan gelen yüz elli evlik göçmen kafilesi Erbaa'nın Destek, Haddadi ve Boraboy köylerine misafir olarak yerleştirilmişlerdir. Rumlardan metruk Kırkharman, Karamuk köyleri arazisi tapu idarelerince kendilerine dağıtılmıştır (Son Posta, 1 Haziran 1936, s. 5).

1937 yılında göçmen evlerinin yapımı hız kazanmıştır. Niğde, Konya, Sivas, Kayseri, Ankara, İzmir, Manisa, Kocaeli, Çorum, Isparta, Seyhan, Edirne, Kütahya, Kırklareli, Diyarbakır, Balıkesir ve Yozgat illerinde dokuz bin yedi yüz doksan göçmen evi, Hükümetin Kızılay hesabına ayırdığı iki milyon lira kredi ile yapılmaya çalışılmıştır (Ulus, 3 Kasım 1937, s. 2). Isparta'ya bağlı Göreme Köyü'nde 1937 yılı Kasım ayında bitirilmesi planlanan seksen dört göçmen evi yapılmaktaydı (Ulus, 2 Ekim 1937, s. 2). 1937 yılı içinde Sivas'ın Şarkışla ilçesi dâhilinde yeni göçmen köyleri kurulması planlanmıştır (Tan, 17 Mart 1937, s. 3).

1938 yılında Edirne'nin Kıyık Mahallesi'nde altmış beş evden oluşan bir göçmen mahallesi yapılmıştır (Ulus, 13 Mart 1938, s. 6). 1938 yılı içinde Edirne'de beş bin yeni göçmen evi, Iğdır'da ise yüz elli iki, İzmir'in Foça, Kınık, Kuşadası, Dikili ve Menemen ilçe merkezlerinde üç yüz altmış göçmen evi yapılması planlanmıştır (Ulus, 13 Mart 1938, s. 6; Ulus, 2 Mayıs 1938, s. 11; Ulus, 14 Haziran 1938, s. 6). Iğdır merkezde on beş çift, yirmi tek; Karakoçan ilçesinde on dört çift; Sivrice ilçesinde on bir çift göçmen evi yapımı da 1938 yılı yazında ilana çıkarılmıştır (Ulus, 6 Ağustos 1938, s. 8). Ankara'nın Sincan Köyü'nde iskân edilen doksan sekiz haneden dört yüz göçmene üzerleri marsilya kiremitlerle örtülü, zahire odası ve ahır da bulunan kârgir evler verilmiştir (Cumhuriyet, 18 Aralık 1938, s. 3).

Iğdır'da Ağrı Dağı eteklerinde, 1939 yılı başlarında yapımı tamamlanan iki yüz elli iki ev Romanya ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlere teslim edilmiştir (Ulus, 2 Mart 1939, s. 6). Diyarbakır'ın Bismil ilçesinin Çoltepe Köyü'nde yüz, Özmen Köyü'nde elli; Merkez Matrani Köyü'nde yüz, Karabaş Köyü'nde elli tek tip olmak üzere toplamda üç yüz göçmen evi yapımı için Diyarbakır İskân Müdürlüğüne 1939 yılında ihaleye çıkılmıştır (Ulus, 26 Haziran 1939, s. 6). Kırklareli'ne bağlı Arızbaba çiftliğinde yüz, Tekkeşehler'de elli ve Kızılcamüsellim Köyü'nde elli; Kayseri'ye bağlı Pınarbaşı ilçesi merkezinde yirmi çift, Kaynar nahiye merkezinde on beş çift, mezkûr nahiyenin Tersakan Köyü'nde on çift, Panlı Köyü'nde on beş çift, Pazarviran nahiye merkezinde on altı çift, Viranşehir nahiyesinin Pöhrenk Köyü'nde on iki çift olmak üzere seksen sekiz çift göçmen evi yapımı için de aynı süreçte ihaleye çıkılmıştır (Ulus, 1 Temmuz 1939, s. 10; Ulus, 27 Temmuz 1939, s. 11). 1939 yılında da Romanya'dan gelmesi beklenen göçmenlerin bir kısmı için Urla'da evler yapılması kararı alınmıştır (Son Posta, 30 Haziran 1939, s. 5). 1940 yılı Ekim ayı itibari ile 1939 yılında inşasına başlanan bin sekiz yüz evin tamamı göçmenlere teslim edilmiştir (Tasvir-i Efkâr, 31 Ekim 1940, s. 2).

9 Mayıs 1936 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Trakya, Kocaeli, Doğu illeri ve Orta Anadolu'da 1936 yılında yaptırılacak göçmen evleri için tedariki gerekli olan 14.012 m³ keresteden ülke içinde tedariki mümkün olmayan 7.000 m³'ünün Romanya'dan satın alınması kabul edilmiştir (BCA, 30.18.1.2, 64/37/2). Ev inşaatlarında kullanılacak kereste bazen iskân dairesince karşılanırken, taş, kerpiç ve diğer bilimum malzeme ile işçilik müteahhide aitti (Ulus, 18 Temmuz 1937, s. 6; Ulus, 27 Temmuz 1939, s. 11). Evler genellikle marsilya kiremidi, yerli kiremit gibi kiremit çeşitleri ile örtülürdü (Ulus, 22 Temmuz 1937, s. 7).

Göçmen evlerinin yapımında ihtiyaç duyulan keresteler büyük ölçüde göçlerin gerçekleştiği Romanya'dan tedarik edilirdi. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının hazırladığı kanun projesine göre, 1945 mali yılı sonuna kadar göçmenlerin beraberlerinde getirecekleri kereste ile göçmen evleri inşaatında kullanılmak üzere Hükûmet tarafından getirilecek keresteler gümrük vergisi ve diğer her türlü vergiden muaf tutulacağı gibi keresteler devlet demiryollarında yarı ücretle nakledilecekti. Yine Bakanlığın bu girişiminden önce göçmenlerin getirmiş oldukları, ancak kararnamelerle gümrük ve diğer vergileri tecil edilen kerestelerin vergilerinden vazgeçilecekti (Haber, 27 Aralık 1936, s. 3; Ulus, 4 Ocak 1937, s. 5; Kurun, 4 Şubat 1937, s. 2).

Göçmen evleri yapılırken bazı ilçelerde yaşanan gecikmelerden dolayı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı inşaat işlerinin merkezden idaresine karar vermiştir. Gecikmeye sebep göçmen evleri inşaatında görevli fen memurlarının yeterli hızda çalışmamalarıydı. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca, her ayın son günü illerdeki merkez fen memurunun evlerin son durumuna dair çizelge göndermesi zorunluluğu getirilmiştir (Haber, 31 Temmuz 1937, s. 5).

Göçmenlere Yardım Faaliyetleri

Göçmenlere yardımlarda bulunulması, gerekli hukuki hakların tanınması, mağduriyetlerinin en aza indirilmesi göçmen işlerinde takip edilen stratejilerdendi. 1 Kasım 1936 yılında Mustafa Kemal, TBMM'de yaptığı konuşmada göçmen mevzusuna değinerek şu açıklamayı yapmıştır: “Anavatana yeni kavuşan göçmen kardeşlerimizin iskânı başlıca dileklerimizdendir. Göçmenleri iyi yerleştirmek, süratle üretmen kılmak için kendilerini kâfi derece teçhiz etmeye çalışacağız. Şimdiye kadar alınan neticeler ümit vericidir. Bu millî mesaiye ara vermeksizin devam edeceğiz.” (Ulusal Birlik-İzmir, 2 Kasım 1936, s. 1-4).

İstanbul'a gelen göçmenler önceleri iskân edilecekleri mahallere sevk edilene kadar Sirkeci rıhtımında bulunan ambarlarda barınırlardı. Üç ambardan biri yemekhane, diğer ikisi konaklama işlevi görürdü (Akşam, 27 Kasım 1935, s. 5). Ancak göçmen kitlelerinin oldukça kalabalık olması İstanbul'da bir göçmen konukevi yapılmasını zorunlu kılmıştır (Akşam, 29 Kasım 1935, s. 5). Dolayısıyla göçmenlerin idaresinin hızlı ve daha rahat yapılabilmesi için bir merkezden sevk yoluna gidilmiştir. Bu hususta 1935 Eylül ayında başlayıp 1936 Haziran ayında bitecek şekilde Sarayburnu'nda bulunan eski Sirkeci askeri sevkiyat dairesinde tadilat yapılması ve burasının göçmen konuk yeri olması kararı alınmıştır. Göçmenlerin muayene olup aşılanmaları, temizlenmeleri, istirahat etmeleri, eşyalarının etüvden geçirilmesi gibi her türlü işlemleri burada yapıldıktan sonra trenle iskân bölgelerine sevk olunacaklardı. Trakya Genel Müfettişi Kâzım Dirik konukevinin yapımını oldukça önemsemiştir (Cumhuriyet, 12 Eylül 1935, s. 6; Cumhuriyet, 13 Eylül 1935, s. 2; Haber, 22 Eylül 1935, s. 3; Son Posta, 22 Kasım 1935, s. 2; Tan, 12 Nisan 1936, s. 2; Tan, 21 Nisan 1936, s. 2). 1937 yılında İzmir ve Tuzla'da da benzer konukevlerinin yapımı yoluna gidilmiştir (Tan, 10 Mayıs 1937, s. 5). Akşam gazetesinde Tuzla'da yapılacak evler için “sevk evleri” tabiri kullanılmaktadır. Sevk evlerinin altı tane olması, her birinin iki yüz kişi alması, muayene, yıkanma ve yemekhane dairelerini kapsayacak şekilde inşa edilmeleri planlanmıştır (Akşam, 24 Kasım 1937, s. 3). Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca göç esnasında göçmenlerin beraberinde getirdikleri hayvanların muayene ve aşılarının yapılması talimatı verilmiştir. Yine hayvanların korunması için iskelelere

büyük ahırlar inşa edilmesi kararlaştırılmıştır (BCA, 30.10.0.0, 116/811/6; Tan, 10 Mayıs 1937, s. 5).

Geniş bir memur kadrosu ile göçmenlerin sıhhi, idari ve iâşe işlerine bakmak üzere sevkiyat kampları hazırlanırdı. Bu kamplardan biri 1938 yılında Romanya'dan gelecek göçmenler için hazırlanan Çanakkale'nin Kilya Koyu'ndaki plajda idi. Haziran ayında gelen üç yüz seksen beş hane ve bin dört yüz yetmiş kişiden oluşan bir kafîle bu kampa alınarak her türlü ihtiyaçları karşılanmıştı (Cumhuriyet, 22 Haziran 1938, s. 4). Benzer bir göçmen sevkiyat kampı Çorlu'ya bağlı Marmara Ereğlisi'nde yapılmıştı (Son Posta, 24 Temmuz 1938, s. 5).

Göçmenlerden bazıları İskân Direktörlüğüne müracaat ederek daha önce gelen ailelerinin yanlarına gönderilmeyi talep ederlerdi. İskân direktörlüğü bu talebe kendi imkânları ile gitmek koşuluyla olumlu yanıt verirdi. Koşulu kabul edenler iskân bölgesine vardıklarında her türlü iskân haklarından faydalanırlardı (Akşam, 30 Kasım 1935, s. 5).

Göçmen olarak Türkiye'ye kabul edilenlere göçmen kâğıdı verilirdi. Göçmen kâğıdı, nüfus cüzdanları verilinceye kadar nüfus cüzdanı yerine kullanılırdı (Son Posta, 6 Eylül 1935, s. 1; Halkın Sesi, 23 Eylül 1935, s. 2). Göçmenlerin hukuksal statülerinin belirlenmesine çalışılmış, göçmenlerden Türk vatandaşlığına kabullerine herhangi bir engel olmadığı anlaşılan kişiler vatandaşlık kanununun altıncı maddesine göre Türk vatandaşlığına alınırlardı (Emgili, 2006, s. 519).

Göçmen Besleme Kurulu, Türkiye'ye giriş yapan göçmenlere yemek dağıtım görevini üstlenerek göçmenlerin beslenme ihtiyacını gidermeye yardımcı olurdu (Akşam, 18 Temmuz 1935, s. 6). Göçmenlere her açıdan en fazla destek olan kurumlardan biri Türkiye Kızılay Cemiyeti idi. İstanbul Kızılay Cemiyeti, düzenli olarak iskân bölgelerine sevk edilmek üzere iskelelere çıkarılan göçmenlerin beslenme ihtiyacını karşılardı (Akşam, 29 Kasım 1935, s. 5). Kızılay Cemiyeti, yemek dağıtım merkezleri oluşturarak beslenme ihtiyacına cevap verirdi. 1935 yılı sonlarında İstanbul, İzmit gibi illerde bu merkezler tesis edilmiştir (Son Posta, 27 Kasım 1935, s. 1; Son Posta, 18 Aralık 1935, s. 4; Yeni Asır, 20 Eylül 1936, s. 5; Tan, 7 Ocak 1938, s. 7). Göçmenlerin, iskân bölgelerine sevk edilmeden önce tıbbi aşularının yapılması, istirahatlerine zemin hazırlanması yine Cemiyet vasıtasıyla temin edilirdi. 1937 yılında gelen göçmenlerden yedi bin yedi yüz elli ikisi hasta olduklarından Gelibolu, Keşan ve Çorlu'da açılan özel hastanede tedavi edilmiştir. Hafif hasta dört bin dört yüz on dokuz göçmen de klinik tedavi görmüştür (Ulus, 3 Kasım 1937, s. 2). Gelibolu, Keşan ve Çorlu'daki hastaneler Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının göçmenler için açmış olduğu hastanelerdir (Son Telgraf, 9 Nisan 1937, s. 3).

Romanya'daki Türk zenginlerinden Basri Güntekin ile arkadaşlarının, iki milyon sermayeli bir göç bankası teşkiline karar vermeleri göçmenlere yardım hususunda önemli bir girişimdi. Bankanın görevi, Romanya'dan ve diğer Balkan ülkelerinden gelecek göçmenleri Türkiye'de satın aldıkları arazilerde iskân etmek, göçmenlere Trakya ve Doğu illerinde köyler yapmaktır (Vakit, 8 Temmuz 1930, s. 2; Akşam, 9 Temmuz 1930, s. 2; Cumhuriyet, 9 Temmuz 1930, s. 2; Son Posta, 27 Temmuz 1930, s. 2). Dâhiliye Vekâletince de 1935 yılı Nisan ayında hazırlanan Toprak Kanunu layihasında bir göç bankasının kurulmasına dair hükümler bulunmaktadır. Layihada yer alan hükümlere göre bankanın sermayesi devlet tarafından temin edilecektir. Banka vasıtasıyla göçmenlere ödünç para verilecek veya göçmenlerin Ziraat Bankasından para almasına kefil olunacaktır. Hükümet tarafından göçmen bölgelerinde iki bin dönümden fazla arazi satın alınarak yerine bono verilecektir. Bu topraklar, taksitle ödenmek üzere topraksız köylüye verilecektir. Bu işlemlerle de göç bankası uğraşacaktır (Akşam, 26 Nisan 1935, s. 1; Tan, 27 Nisan 1935, s. 8).

Göçmenleri üretici duruma getirip kendilerinden faydalanmak Hükümetin göçmenlere dair beklentilerinin başında gelmekteydi. Bu doğrultuda göçmenler iskân edildikten sonra

kanun kapsamında kendilerine çift hayvanları, at, araba, pulluk, yemeklik ve tohumluk buğday dağıtılırdı. Sanatkâr olanların işlerini ifa etmeleri için gerekli döner sermayenin yanı sıra dükkânlar verilmiştir. Göçmenlerin topraklandırılmaları da kanun çerçevesinde önemle takip edilmiştir (Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17). Topraklandırmaya dair Tapu Genel Müdürlüğü İstanbul'da mevcut kadastro memurlarından bir komisyon teşkil etmiştir (Tan, 21 Nisan 1936, s. 2).

Üretici kılınmaları dışında işsiz vaziyette olanların İş İdaresince iş edinmelerine çalışılmıştır. Bu hususta işsiz göçmenlerin hangi bölgelerde ve hangi işlerde çalışabilecekleri değerlendirilmiştir. Altı bin civarında işsiz göçmen İskân Genel Müdürlüğü ile temas kurularak muhtelif işlerde istihdam edilmiştir (Kurun, 13 Temmuz 1938, s. 5).

Göçmen işleri üzerinde alınabilecek kararlara dair komisyonlar tertip edilirdi. Komisyon toplantıları finans, iç işleri, ekonomi, tarım, bayındırlık, gümrük ve inhisarlar bakanlıkları delegelerini kapsamak üzere geniş katılımlı olabiliyordu. Gündem maddeleri genel olarak yurda gelen göçmenlere yapılacak ev, verilecek arazi, hayvan, tohumluk gibi yardımları içerirdi. Komisyonlar tarafından alınan kararlar bir rapor halinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına sunulurdu (Ulus, 25 Ocak 1938, s. 2).

Tarım Bakanlığı 1936 yılı Nisan ayında göçmenlere ve ihtiyacı olan çiftçilere tohumluk ve yemlik dağıtılması hakkında kanun projesi hazırlamıştır. Kanun, esasında mevcut tohumluk ve yemlik ihtiyacını temin eden yardım kanunları üzerinde değişiklik öngörmekteydi. Kanun kapsamında, Hükûmet adına Ziraat Bankasınca satın alınan buğdaylardan Bakanlar Kurulunca belirlenecek miktarı göçmenlere ve kuraklık, sel, dolu gibi afetlere uğrayan çiftçilere ihtiyaç komisyonlarınca hazırlanacak cetveller üzerinden ve dağıtım anına kadar masrafı ile birlikte mal olduğu fiyatla nakden tahsil olunacak şekilde zincirleme borçlanma yoluyla tohumluk ve yemlik verilecektir. Göçmenlerin tohumluk ve yemliği iki yıl vade ile faizsizdi (Ulus, 7 Nisan 1936, s. 5; Ulusal Birlik-İzmir, 13 Nisan 1936, s. 2). 1937 yılında vade üç yıla çıkarılmış, hatta vade yılının ürünü çiftçinin borcunu ödeyemeyecek kadar az ise borcun ertelenmesi kararı alınmıştır (Ulus, 6 Temmuz 1937, s. 69).

Romanya ve diğer Balkan ülkelerinden gelen göçmenlere 1934 yılından başlamak üzere 1938 yılı Haziran ayına kadar üç yüz seksen yedi bin üç yüz elli yedi lira tutarında yedi milyon yüz elli bin yedi yüz yetmiş yedi kilo tohumluk buğday ve yüz yirmi sekiz bin elli dokuz kilo da muhtelif tohumluk dağıtılmıştır. Bu miktar dışında sadece yemeklik olarak dağıtılan buğday miktarı da bir milyon üç yüz altmış bin dokuz yüz seksen dokuz lira tutarında olup yirmi üç milyon üç yüz seksen dokuz bin sekiz yüz on bir kilodur. Dağıtımlarla göçmenlerin süratle üretici vaziyete getirilmeleri temin edilmiştir (Haber, 9 Aralık 1938, s. 2).

1936 yılı içinde Ceyhan'ın Kırmıt nahiyesi ile Soysalı Köyü'ne yerleştirilen göçmenlerin tohumları köylüler tarafından ekilmiştir. Topraklarını sürmek için çift aletleri ile pulluk verilmiştir. Yine nahiye müdürlüğü girişimi ile su ihtiyacı için kuyular açtırılmıştır. (Son Posta, 21 Eylül 1937, s. 5). Çatalca ilçesi dâhilinde iskân edilen göçmenlere 1938 yılı sonunda elli beş bin kilo tohumluk dağıtımı için ilçe kaymakamlığına talimat verilmiştir (Haber, 9 Aralık 1938, s. 2). Sincan'da iskân edilen göçmenlere on üç bin üç yüz doksan kilo arpa, ekim faaliyetleri için altmış dekar toprak, doksan pulluk, on bin kilo saman, kırk dört bin yüz kilo tohumluk otuz dokuz bin kilo yemeklik buğday verilmiştir (Cumhuriyet, 18 Aralık 1938, s. 3).

İlgili makamlar, mevsim şartları dolayısıyla yaşanan sağlık sorunları, ekim işlerinin aksaması veya sekteye uğraması, ürünlerin zarar görmesi karşısında tedbir olarak mağduriyetleri en aza indirme çabası göstermiştir (Ulus, 15 Kasım 1935, s. 5). Özellikle kış sürecinde barınma sorununa karşı evlerin zamanında bitirilmesi için acele edilirdi (Tan, 15 Eylül 1935, s. 6). Hükûmetin emri ile yerli halk göçmenlerin tarlalarını sürmek hususunda kendilerine yardımcı olurlardı (Akşam, 22 Ekim 1937, s. 6). Diğer taraftan ekim ve sürme

işlerine yardımcı olmak üzere traktör tedariki göçmen çiftçilerin yükünü hafifletmekteydi (Tan, 16 Temmuz 1935, s. 2; Ulus, 15 Kasım 1935, s. 5). 1937 yılı göçleri kapsamında gelen göçmenlerden yüz on dört hanede beş yüz kişi Silivri'nin Selimpaşa Köyü, Ortaköy'de iskân edilmişlerdir. İyi karşılanan göçmenlere fırınlarda ekmek kalmayınca evlerdeki ekmekler dağıtılmıştır (Son Posta, 18 Şubat 1938, s. 5).

Göçmen çocuklarının ilk tahsil ihtiyacını karşılamak üzere okul yapımı yoluna gidilmiştir. Göçmenlerin öksüz çocukları için de yatılı okullar yapılmıştır. Bunlardan biri Çorlu ilçesine bağlı nahiye merkezi Muratlı'da inşa edilmiştir (Son Posta, 23 Aralık 1936, s. 5). Tekirdağ'da bulunan Süleymanpaşa İlkokulu öğrencileri göçmenlere ulaştırılmak üzere topladıkları sekiz yüz on kuruşu göçmenlere yardım komisyonuna vermişlerdir (Son Posta, 21 Şubat 1935, s. 4).

Göçmenlerin sağlık durumlarını gözden geçirmek için komisyon teşkiline ihtiyaç duyulurdu. Bu komisyonlardan biri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarı Hüsameddin Bey başkanlığında teşkil edilmiştir (Kurun, 17 Kasım 1935, s. 4). Ayrıca görevlendirilen memurların göçmenlerle yakından ilgilenmeleri hususunda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca talimat verilmiştir (Yeni Asır, 12 Aralık 1937, s. 2). Sıhhat memurları göçmen köylerini gezerek sağlık hizmeti verirdi. Çocuklara çiçek aşısı yapmak bu hizmetlerden biriydi (Tan, 4 Ocak 1938, s. 6). Elazığ'daki göçmenler arasında ortaya çıkan uyuz hastalığına karşı gereken tedbirler alınmaya çalışılmıştır (BCA, 30.10.0.0, 116/810/7).

Göçmenlere kolaylık olmak üzere Romanya'daki mallarına karşılık ve aynı kıymette bir makbuz verilirdi. Bu makbuzlarla Türkiye geldiklerinde ellerindeki makbuzda yazılan miktarı Hükûmetten alabilirdi. Türkiye Hükûmeti ödediği miktarı Romanya Hükûmetinden tahsil ederdi (Tan, 4 Ağustos 1935, s. 3). Türkiye, Romanya'dan tahsilatı genelde petrol, kereste gibi mallarla karşılardı. Yine göçmenler hazineye olan borçlarından muaf tutulurlardı (Akşam 13 Haziran 1935, s. 2). Türkiye'ye geldiklerinde ellerindeki paraların Türk parası ile değiştirilmesinde Ziraat Bankası işlem görürdü (Son Posta, 14 Şubat 1935, s. 4).

Trakya Genel Müfettişi Kâzım Dirik, 1938 yılı Mart ayında verdiği bir beyanatta göçmenlerin durumuna dair şunları söylemiştir: “Trakya deyince hatırıma tabii göçmenler geliyor. Size, anayurda yerleşen kardeşlerimizin refah ve huzur içinde olduğunu büyük bir sevinç kalp ferahı ile söyleyebilirim. Trakya ovaları bütün çalışma imkânlarına sahip olan onların enerji ve çalışkanlığı ile şenleniyor...” (Kurun, 29 Mart 1938, s. 10).

Göçmenlerin Karşılaştığı Sorunlar

Göç öncesinde, göç esnasında ve göçün tamamlanmasından sonra kimi zaman sorunlar yaşanmaktaydı. Yaşanan mağduriyetler, göçmenlerin Türkiye'deki hareket alanını da kısıtlamakta, arzu ettikleri yeni yaşam düzenini kurmalarını geciktirmekteydi (Karasu, 2011, s. 569). Yetkili makamlar, iskân bölgelerinde tetkiklerde bulunarak sorunları yerinde görme imkânı elde ederlerdi. Bu sayede göçmen işlerinde zaman zaman bazı noktalarda yükselen şikâyetler ve itirazlar İskân Kanunu haricinde yeni çıkarılan talimatnamelerle giderilmeye çalışılırdı (Haber, 15 Aralık 1935, s. 3). Göçmen işlerinde elde edilen tecrübelerden ve görülen aksaklıklardan alınan neticelere göre 1936 yılı başında göçmen sevk ve iskân işlerini düzenleyen yeni bir program hazırlanma yoluna gidilmiştir. Programın hazırlanabilmesine dair genel müfettişlik, valilikler ve kaymakamlıklardan bilgi istenmiştir (Haber, 1 Şubat 1936, s. 3).

Göçmen işlerinde şikâyetlere en fazla yol açan mevzu, sevk işlemlerinin yavaş ilerlemesiydi. Köylerinden yola çıkarılan göçmenlerin mahallerine sevk edilmeleri yirmi, yirmi beş günü bulabiliyordu. Bu uzun sürenin çoğu da Köstence rıhtımı üzerinde ve açıkta geçmekteydi. Köstence'deki elçiliğin sorunun çözümü için bazı girişimleri olmuştur. Hanlar kiralanarak, Köstence Belediyesine müracaatla boş mağazalar tedarik edilerek, Köstence Türk

Cemaati vasıtasıyla camiler kullanıma açılarak göçmenlerin yaşadıkları barınma sorunu kısmen de olsa aşılıma çalışılmıştır (Son Posta, 14 Kasım 1935, s. 3; BCA, 30.10.0.0, 116/810/11.; 30.18.1.2, 82/1/17.). Ancak bekleme esnasında hastalananlar olmakta ve vefat olayları yaşanmaktaydı. Bekleyişin gerekçesi vapurların yeterli gelmemesi, vapur arızaları, vapur kazaları, vapurların yıllık fenni muayenelerinin yapılması ve pasaport işlemlerinin uzun sürmesiydi (Cumhuriyet, 11 Kasım 1935, s. 8; Son Posta, 14 Kasım 1935, s. 3; Haber, 23 Kasım 1935, s. 10; Son Posta, 14 Aralık 1937, s. 4; Haber, 18 Mart 1938, s. 3). 1938 yılında da sevkiyat işlemlerinde gecikmeler yaşanmıştır. Gecikmeye sevk formalitelerinin tespitinde görevli Türk ve Rumen temsilcileri arasındaki görüşmelerin uzaması sebep olmuştur. Sorun, ülkeye gelmesi beklenen ve planlamada yer alan göçmen sayısının azalmasına yol açmıştır (Ulus, 28 Kasım 1938, s. 5). Vapurların yetersizliği sorununun 1939 yılı sonuna kadar devam ettiği görülmektedir (Haber, 18 Haziran 1939, s. 2). Tüccar ve esnaf olanların ticari eşyalarını ve mallarını hiçbir vergiye tabi olmadan Türkiye'ye getirmeleri için tedbir alınmaması diğer bir sorundu (Haber, 23 Kasım 1935, s. 10).

1935 yılına kadar Romanya'dan Türkiye'ye göç edenlerin ayrı ayrı pasaport almaları zorunluluğu büyük külfetlere ve yolsuzluklara sebep olmaktadır. Sorunun çözümü için köy köy müşterek pasaport verilmesi hususunda iki ülke hükûmeti arasında esas itibari ile anlaşma sağlanmıştır (Haber, 3 Temmuz 1935; Halkın Sesi, 5 Temmuz 1935, s. 4). Anlaşmaya rağmen Köstence limanında göçmenlere ait işlerin hızlı bir şekilde bitirilememesi ve pasaport mevzusunda güçlükler çıkartılması devam etmiştir. Diğer taraftan armatörlerin kimi zaman kendilerine tahsis edilmesi gereken ödeneği alamamalarından dolayı göçmenleri taşıma işinden vazgeçtikleri oluyordu (Yakut, 2015, s. 471).

1935 yılı Eylül'ünde Köstence'ye giden vapurların gelmesi döviz işlerinden dolayı gecikmiştir. Armatörler nakliyat için göçmenlerden aldıkları leyleri Türk parasına çevirememekten, leyin değer kaybetmesinden zor duruma düşmekteydiler. Sorunu Deniz Ticaret Müdürlüğüne ve Hamdullah Suphi Bey'e ilemişlerdir. Hamdullah Suphi Bey, sorunun armatörlerin lehine neticelendirileceğini bildirmiştir. Sorunun çözümüne dair Trakya Genel Müfettişi Kazım Dirik de ilgili bakanlıklarla temasa geçmiştir (Cumhuriyet, 4 Eylül 1935, s. 5; Akşam, 26 Eylül 1935, s. 5; Akşam, 23 Ekim 1935, s. 5). Mevcut sorun, 23 Kasım 1935 yılında Deniz Ticaret Müdürü Müfid Necdettin Bey'in armatörlerle yaptığı toplantıda, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının talimatı ile gelen göçmen vapurlarının ücretlerini İstanbul Maliyesinden almaları temin edilerek çözüme kavuşturulmuştur (Cumhuriyet, 24 Kasım 1935, s. 1). Vapurların navlun hesabına ücret alamamaları, göçmenlerin vapurlara getirilmesinin sürüncemede bırakılması ve bu sebeple az sefer yapmaları armatörlerin yakındıkları başka mevzulardı (Akşam, 23 Ekim 1935, s. 5; Kurun, 17 Kasım 1935, s. 4).

Göçmenler için yapılması planlanan evlerin mevsim elverişsizliği –yağmurların yapı işlerine tesir etmesi gibi- nedeniyle inşaatların durdurulması ve zamanında bitirilememesi barınma sorununa yol açmaktaydı (Ulus, 15 Kasım 1935, s. 5; Haber, 19 Aralık 1935, s. 3). Kimi zaman barınma sorunu yapılması planlanan evlerin bitimine kadar, göçmenlerin köylerde misafir kalmaları ya da kendileri için hazırlanan ev ve hanlarda misafir kalmaları temin edilerek aşılıma çalışılıyordu (BCA, 30.10.0.0, 116/810/7; Ulus, 29 Ekim 1936, s. 17; Kurun, 27 Aralık 1936, s. 7).

Romanya'da mesleği öğretmen olup Türkiye'ye gelenler kendi mesleklerini ifa edememektedirler. Çünkü Kültür Bakanlığı Romanya'daki rüştiyeleri ortaokul derecesinde görmemektedir (Cumhuriyet, 20 Nisan 1935, s. 6). Diğer taraftan memuriyet talebi özel kanunlara tabi idi ve ilgili bakanlıklara müracaat etmek gerekirdi (Son Posta, 22 Nisan 1935, s. 12). 1936 yılı sonlarında Romanya'dan gelen ve öğretmenlerden oluşan bir komisyon Ankara'da Millî Eğitim Bakanı ile görüşmüş ve kendilerinden memuriyet sorununa dair çözüm isteğinde bulunmuşlardır (Cumhuriyet, 23 Aralık 1936, s. 2).

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren uzun bir dönemi, sıkıntılı bir süreci kapsayan göç olgusunun barındırdığı sorunlarla uğraşmak zorunda kalarak geçirmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında göçler mevzusunda edinilen deneyim, 1930'lu yılların ortalarında güdülen düzenli ve planlı göç politikasında yol gösterici olmuştur. 1934-1939 yılları arasında Romanya'dan Türkiye'ye yapılan göçler, İskân Kanunu çerçevesinde ve imzalanan mukavelelerle belirli bir program dâhilinde sistematik olarak gerçekleştirilmiştir. Romanya'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin diğer Balkan ülkelerinden yapılan göçlerden belirgin bir farkı, Romanya'da herhangi bir baskı olmadan göçmenlerin kendi iradeleri ile gelmeleridir. 1936 yılında iki hükûmet arasında imzalanan mukavele bu iradenin perçinlenmesini temin etmiştir. İki ülke arasındaki dostane ilişkiler göçlerin önündeki sorunların aşılmasında yardımcı olmuştur. Göçlerin, yıllara ve belirli zaman dilimlerine yayılmasına özen gösterilerek göçlerin düzensizliğinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Göçlerle ilgili bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, göçmenlerin mümkün olan en kısa sürede iskân mahallerine sevki için her türlü çabayı göstermişlerdir. İskân bölgelerinde sorunların minimum düzeyde olması için yoğun bir faaliyet yürütülmüştür. Romanya'dan gelen Türklerin iskânı hususunda dönem hükümetleri başarılı bir sınav vermiştir. Devlet adamları göçmen mahallerini sık sık ziyaret etmiş, kendilerine güven hissi vermişlerdir. Özellikle Refik Saydam, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Kâzım Dirik, İbrahim Tali Öngören gibi devlet adamları göçmen işlerinde yoğun bir mesai harcamışlardır.

Romanya'dan göçlerle gelenler yoğunlukla Trakya'nın Edirne, Tekirdağ, Kırklareli illerinde iskân edilmişlerdir. Trakya dışında İzmir-Aydın çevresi, İzmit, Kocaeli, Çanakkale, Elazığ illeri de iskân bölgeleri olarak önemli oranda göçmen almıştır. Bu şekilde göçmenlerin ülke sathına yayılmaları ve yerleşik halkla kaynaşmaları temin edilmek istenmiştir. Göçlerle şehirlerin, mahallelerin, köylerin dokuları değişim geçirmiş, söz konusu yerleşim yerleri yeni yapılaşma ile fiziki açıdan büyüdükleri gibi nüfusları da önemli oranda artış kaydetmiştir. Ayrıca bağımsız ve yeni köylerin kurulması ülkenin idari hüviyetinde de değişim sağlamıştır.

Türkiye'nin muhtelif kesimlerine yerleştirilen göçmenler, uyum sürecini atladıktan sonra hemen her alanda hem buldukları çevrenin hem de ülkenin gelişimine katkı bulunmuşlardır. Göçmenlerin büyük çoğunluğunun çiftçi olmaları Türkiye'nin tarımsal potansiyeli açısından önem taşımıştır. Devletin göçmen politikasını iyi bir şekilde idare etmesinin de bunda payı büyüktür.

Kaynakça

1.Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
 BCA, 30.10.0.0, 81/531/4.
 BCA, 30.10.0.0, 116/810/7.
 BCA, 30.10.0.0, 116/810/11.
 BCA, 30.10.0.0, 116/811/6.
 BCA, 30.10.0.0, 246/667/6.
 BCA, 30.10.0.0, 247/668/13.
 BCA, 30.18.1.2, 61/8/9.
 BCA, 30.18.1.2, 63/28/17.
 BCA, 30.18.1.2, 64/37/2.

BCA, 30.18.1.2, 67/69/14.
BCA, 30.18.1.2, 75/45/10.
BCA, 30.18.1.2, 82/1/17.
BCA, 30.18.1.2, 83/55/20.

2.Sürelî Yayınlar

Akşam
Anadolu
Cumhuriyet
Haber
Halkın Sesi
Kurun
Resmî Gazete
Ulus
Ulusal Birlik (İzmir)
Tan
Son Posta
Son Telgraf
Tasvir-i Efkâr
Türk Dili
Vakit
Yeni Asır
Zaman

3.Telif ve Tetkik Eserler

Ağanoğlu, H.Y. (2001). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın makus talihi göç*. Kum Saati Yayınları.

Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişme*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Arı, K. (1995). *Büyük mübadele Türkiye'ye zorunlu göç (1923-1925)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Aslan, Z. (2020). *Türkiye'de göç ve göçmenler (1914-1960)*. Libra Yayınları.

Atabay, M. (2012). *20'nci yüzyılda Türkiye ve Balkanlar (savaş, barış, göç ve dramın tarihi)*. Kriter Yayınları.

Ayan, D. & Türkdoğan, B. (2005). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göçlerinin sosyal tarih açısından değerlendirilmesi. *Türkiye Cumhuriyeti'ni ilgilendiren genel konular ile XIX. ve XX. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Balkanlar'daki askerî, siyasî, iktisadî ve toplumsal ilişkileri içinde* (s. 225-250). Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Babuş, F. (2006). *Osmanlı'dan günümüze etnik-sosyal politikalar çerçevesinde Türkiye'de göç ve iskân siyaseti ve uygulamaları*. Ozan Yayınları.

Çam, Y. (1998). İkinci Cihan Savaşı'nda Türkiye'ye göçler. *İkinci Dünya Harbi ve Türkiye içinde* (s. 309-316). Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Dağıstan, A. (2002). Hamdullah Suphi'nin Romanya Büyükelçiliği ve Gagauz Türkleri. *Atatürk Araştırma Merkezi*, 18(54), 815-828. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1675294>

Duman, S. (2015). Hamdullah Suphi Bey'in Romanya Büyükelçiliği döneminde Romanya Türkleri ile ilgili çalışmaları. *Yeni Türkiye*, 70, 5445-5452.

Emgili, F. (2006). Cumhuriyet döneminde Balkanlar'dan Türkiye'ye yönelik göçler ve bu göçlerin toplumsal, ekonomik ve siyasî yönden etkileri. *Türkiye Cumhuriyeti'ni ilgilendiren genel konular ile XIX. ve XX. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Balkanlar'daki askerî, siyasî, iktisadî ve toplumsal ilişkileri içinde* (s. 501-524). Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

-
- Eren, A. C. (1966). Türkiye’de göç ve göçmen meselelerinin başlaması. *Türk Dünyası*, 1, 9-16.
- Eren, H. (1993). Cumhuriyet döneminde göç ve iltica II. *Batı Trakya’nın Sesi*, 53, 21-24. <http://www.btdd.org.tr/dosya/SAYI-53.pdf>
- İpek, N. (2006). *İmparatorluktan ulus devlete göçler*. Serander Yayınları.
- Kafı, K. (1966). *Türkiye’ye göçler*. Çeltüt Matbaacılık.
- Karasu, C. (2015). Romanya Türk basınında Atatürk döneminde Romanya’dan Türkiye’ye göçler. *Yedinci uluslararası Atatürk kongresi içinde* (s. 561-580). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kirişçi, K. (1999). Türkiye’ye yönelik göç hareketlerinin değerlendirilmesi. *Bilanço 1923-1998: Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. yılına toplu bakış içinde* (s. 111-121). Tarih Vakfı Yayınları.
- Şahin, N. (2006). XIX. yüzyıl sonrasında Anadolu’ya yapılan göç hareketleri ve Anadolu coğrafyasındaki sosyo-kültürel etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler*, 8(1), 63-82.
- Ülküsal, M. (1966). *Dobruca ve Türkler*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Yakut, K. (2015). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Balkanlardan Türkiye’ye Yapılan Göçler. *Yedinci uluslararası Atatürk kongresi içinde* (s. 459-477). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
-